

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

СУРСАЄВА Інна Станіславівна

УДК 378.094.015.3:[159.955:61](043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ
ФЕЛЬДШЕРІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В
МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор

Акімова Ольга Вікторівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
завідувач кафедри педагогіки і професійної освіти,
м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України
Цехмістер Ярослав Володимирович,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
перший проректор з науково-педагогічної роботи,
м. Київ;

кандидат педагогічних наук,
Бойчук Ірина Дмитрівна,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Житомирський базовий фармацевтичний
коледж ім. Г. С. Протасевича»,
заступник директора з навчальної роботи,
м. Житомир.

Захист відбудеться 20 грудня 2016 року об 11:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32 та на сайті університету за адресою: www.vspu.edu.ua.

Автореферат розісланий 18 листопада 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Коломієць А.М.

Загальна характеристика роботи

Актуальність дослідження. Професійна освіта в Україні нині переживає реформування, спричинене політичною, державною, соціальною та економічною перебудовою країни. Тому спільним завданням сучасних навчальних закладів, зокрема коледжів, є підготовка випускників, здатних адаптуватися до нових умов на основі професіоналізму. Особливі вимоги висуваються до закладів освіти медичного спрямування. Різко зростає роль висококваліфікованого фахівця середньої ланки, здатного самостійно надавати необхідну медичну допомогу пацієнту та обирати відповідні рішення. Це вимагає переходу від підтримуючої освіти до альтернативної інноваційної освіти, що передбачає становлення фахівця з інтегральними характеристиками професіоналізму, необхідними для невизначених ситуацій.

Установлено, що основними ознаками освіти такого типу є: міждисциплінарна організація змісту освіти, інноваційний характер форм і методів навчання, здатність випускників створювати принципово нові знання та технології, а не лише засвоювати їх під час навчання, що забезпечує формування в студентів професійного мислення. В той самий час на практиці ці проблеми залишаються невирішеними.

У сучасних умовах посилюється значення проблеми формування професійного мислення сучасного фахівця-медика, оскільки саме воно надає можливість кожному студенту самостійно оновлювати та поповнювати професійні знання, завдяки цьому підвищувати свій професійний рівень, різнобічно та продуктивно мислити і знаходити нові, оригінальні способи розв'язання складних професійних задач. Отже, в сучасній медичній освіті середньої ланки актуалізується потреба у формуванні нового типу фахівця, зокрема майбутнього фельдшера, який володіє необхідними знаннями та навичками, здатний ефективно розв'язувати професійні завдання у нестандартних умовах на основі сформованого професійного мислення.

Пошукам раціональних шляхів розвитку мислення приділяли увагу педагоги минулого: Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинський. Теоретичний та практичний внесок у проблему розвитку мислення зробив вітчизняний педагог В. Сухомлинський.

Філософські аспекти проблеми розробляли В. Біблер, Л. Сохань, В. Цапок. Психологічні засади теорії мислення, його формування досліджували А. Ананьєв, П. Блонський, А. Брушлинський, О. Залужний, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонтьєв, А. Лурія, К. Платонов, Л. Рубінштейн, Б. Теплов, О. Тихомиров. У своїх працях Л. Виготський, П. Гальперін, Ж.-Ж. Піаже, М. Холодна наголошували на взаємозв'язку загального розвитку особистості та безпосередньо розвитку мислення.

Загальнопедагогічні аспекти підготовки майбутніх фахівців досліджували В. Бондар, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Джеджула, О. Дубасенюк, А. Коломієць, В. Сорочинська, В. Шахов; шляхи творчого професійного розвитку особистості майбутнього фахівця – О. Антонова, Н. Кічук, О. Коберник, О. Куцевол, Г. Тарасенко; інноваційні технології

розвитку мислення – Г. Альтшуллер, В. Безпалько, О. Матюшкін, М. Махмутов, В. Моляко, А. Хуторський.

Питання формування різних аспектів професійного мислення досліджували О. Акімова (творче мислення майбутнього вчителя); М. Кашапова (професійне педагогічне мислення); Ю. Корнілова (психологія практичного мислення); Т. Гура (професійне мислення педагогів); Г. Топузова (професійне мислення у студентів управлінських спеціальностей у ВНЗ), І. Козловська (інтегративно-компетентнісний підхід у формуванні професійного мислення майбутнього фахівця) та інші. Аналіз дисертаційних досліджень останніх років дозволяє стверджувати, що питання професійного мислення майбутніх фельдшерів залишається невирішеним.

Проблемі професійної підготовки студентів коледжів медичного профілю присвячені дисертаційні дослідження В. Коваленко (принципи професійної підготовки студентів медичного коледжу), К. Куренкової (формування професійних цінностей майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки), Л. Джулай (системи контролю знань і вмінь з клінічних дисциплін студентів медичного коледжу), Т. Темерівської (формування пізнавальної активності студентів медичного коледжу в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін), Л. Артемчук (оцінювання професійних знань майбутніх медсестер), Л. Дольнікової (інтегративно-диференційований підхід до структурування змісту природничих дисциплін у медичних коледжах), Т. Кудрявцевої (підготовка майбутніх медичних сестер у медичних коледжах до розв'язання проблемних ситуацій).

Утім комплексного підходу до формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки у медичних коледжах не запропоновано. Водночас сформованість професійного мислення майбутніх фельдшерів є важливим показником їхнього особистісного й професійного та кар'єрного зростання.

Актуальність визначеного напряму дослідження зумовлена також низкою суперечностей між:

- соціальною значимістю проблеми якості підготовки майбутніх фельдшерів й недостатнім науковим забезпеченням формування їхнього професійного мислення;
- необхідністю формування конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, майбутнього фельдшера, і превалюванням у змісті фахової підготовки у медичних коледжах когнітивного компоненту;
- необхідністю формування професійного мислення майбутніх фельдшерів як їхньої ключової компетентності та домінуванням імперативних методів і технологій навчання.

Актуальність і важливість проблеми формування професійного мислення майбутніх фельдшерів, наявність недостатньо розроблених аспектів та необхідність вирішення названих суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування професійного мислення**

майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки в медичних коледжах».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні основи педагогічної підготовки майбутніх учителів» (№0101U007274); науково-дослідної роботи Вінницького медичного коледжу імені академіка Д. К. Заболотного «Формування професійної компетентності у студентів через впровадження інноваційних технологій навчання та вдосконалення навчально-виховного процесу на основі розвитку самостійної та творчої активності викладачів та студентів» (протокол № 1 від 11 вересня 2012 року). Тему кандидатської дисертації затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від 20 січня 2013 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 3 від 15 березня 2013 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки набуває ефективності за таких педагогічних умов:

- забезпечення розвивального характеру освітнього середовища медичного коледжу в процесі проблемного навчання;
- здійснення інтеграції змісту навчальних дисциплін у процесі фахової підготовки майбутніх фельдшерів;
- включення майбутніх фельдшерів у квазіпрофесійну діяльність засобами ігрового моделювання.

Відповідно до поставленої мети визначено **завдання дослідження**:

1. Розкрити сутність поняття «професійне мислення майбутнього фельдшера».
2. Визначити структуру, критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів.
3. Обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови та модель формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки.
4. Розробити методичне забезпечення реалізації педагогічних умов формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у медичних коледжах.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка майбутніх фельдшерів у медичних коледжах.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки в медичних коледжах.

Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань та перевірки гіпотези було використано комплекс **методів дослідження** – *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, класифікація та узагальнення наукових підходів, концепцій та з'ясування характеристик понять для виявлення сутності творчого мислення майбутнього фельдшера та його структури, виокремлення критеріїв, показників і рівнів досліджуваної сформованості та обґрунтування педагогічних умов формування професійного мислення майбутніх фельдшерів; *емпіричні*: спостереження, анкетування, тестування, бесіди, опитування, експертне оцінювання для виявлення стану сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів; *педагогічний експеримент* проводився з метою перевірки ефективності розроблених педагогічних умов формування професійного мислення студентів медичних коледжів; *статистичні* – методи математичної обробки кількісних показників для інтерпретації й узагальнення результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась у Вінницькому медичному коледжі імені академіка Д. К. Заболотного, Сумському медичному коледжі, Житомирському інституті медсестринства, Гайсинському медичному коледжі, Погребищенському медичному коледжі, Білоцерківському медичному коледжі.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що:

- *уперше обґрунтовано* педагогічні умови формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки в медичних коледжах (забезпечення розвивального характеру освітнього середовища медичного коледжу в процесі проблемного навчання; здійснення інтеграції змісту навчальних дисциплін у процесі фахової підготовки майбутніх фельдшерів; включення майбутніх фельдшерів у квазіпрофесійну діяльність засобами ігрового моделювання); визначено критерії (інтелектуальний, мотиваційний, операційний) та схарактеризовано рівні (високий, середній, низький) сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів; розроблено модель формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки у медичних коледжах;

- *уточнено* сутність поняття «професійне мислення майбутнього фельдшера»;

- *набули подальшого розвитку* положення про взаємозв'язок формування професійного мислення з набуттям студентом особистісного смислу майбутньої професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що розроблено методiku діагностування рівнів сформованості професійного мислення студентів медичних коледжів; розроблено та впроваджено методiku реалізації педагогічних умов формування професійного мислення студентів в освітньо-виховному середовищі медичних коледжів; видано

методичні рекомендації для викладачів медичних коледжів щодо формування професійного мислення майбутніх фельдшерів. Основні положення дисертаційного дослідження можуть бути використані в системі професійної медичної освіти на рівні організації освітньо-виховного середовища коледжу.

Результати дослідження **впроваджені** в навчальний процес Вінницького медичного коледжу імені академіка Д. К. Заболотного (довідка № 75 від 29.02.2016 р.), Сумського медичного коледжу (довідка № 188 від 08.05.2016 р.), Житомирського інституту медсестринства (довідка № 170 від 19.05.2016 р.), Гайсинського медичного коледжу (довідка № 41 від 17.02.2016 р.), Погребищенського медичного коледжу (довідка № 146 від 22.02.2016 р.), Білоцерківського медичного коледжу (довідка № 207 від 25.02.2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження апробовано на *міжнародних науково-практичних конференціях*: «Медична наука та практика: актуальні питання взаємодії» (Київ, 2014); «Актуальні питання стратегії, тактики застосування та дослідження антибіотиків, антисептиків, дезінфектантів» (Вінниця, 2014); «Фармацевтичні та медичні науки: актуальні питання» (Дніпропетровськ, 2014); «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (Полтава, 2014); «Охорона та захист здоров'я людини в умовах сьогодення» (Київ, 2014); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2014, 2015, 2016); «Фармацевтичні та медичні науки: актуальні питання» (Дніпропетровськ, 2015); «Pedagogika. Współczesne tendencje w nauce i edukacji» (Варшава, 2016); «Pedagogika. Nauka wczoraj, dziś, jutro» (Варшава, 2016); «International Science Conference» (Нью-Йорк, 2016); «Проблеми і перспективи практичної реалізації наукових досліджень» (Чернівці, 2016); «Сучасні міждисциплінарні дослідження: історія, сьогодення, майбутнє» (Київ, 2016); «Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати – 2016» (Братислава, 2016); *на всеукраїнських науково-практичних конференціях*: «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень» (Вінниця, 2013); «Модернізація структури та змісту підготовки молодших спеціалістів фармацевтичної галузі» (Харків, 2014); «Проблеми і перспективи розвитку освіти. Організація дистанційної освіти у загальноосвітній та вищій школі» (Дніпропетровськ, 2016); «Професійна підготовка фахівця в контексті потреб сучасного ринку праці» (Вінниця, 2016); *на наукових конференціях* викладачів і студентів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2012-2016); на засіданнях кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2012-2016).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації відображено в 22 публікаціях (одноосібно), серед них 13 у виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук, 5 – у закордонних виданнях, з них 1 – внесено до міжнародної науково-

метричної бази INDEX COPERNICUS; 2 – внесено до міжнародної науково-метричної бази РІНЦ; 9 – у матеріалах конференцій.

Структура дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел з 283 найменувань, із них 7 іноземною мовою і 16 додатків, 20 таблиць, 7 рисунків. Основний текст викладено на 185 сторінках, загальний обсяг дисертації – 298 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету та завдання роботи, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано гіпотезу та завдання роботи, визначено основні методи експериментального дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; охарактеризовано експериментальну базу; викладено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Проблема формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у педагогічній теорії та практиці» – проаналізована сутність професійного мислення як філософської та психолого-педагогічної категорії; проведений історико-дефінітивний аналіз професійного мислення майбутніх фельдшерів; обґрунтовані компоненти, критерії, показники та визначено рівні сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів; представлено зміст і результати констатувального етапу педагогічного експерименту.

Філософський аспект категорії мислення у науковій літературі представлений у форматі історичного розвитку пізнавальних можливостей людства як суспільно-історичний процес. Філософія вивчає мислення в контексті теорії пізнання (гносеології) і головного філософського питання про відношення мислення до буття. В. Біблер, Л. Сохань, В. Цапок у своїх працях наголошували на взаємозв'язку загального розвитку особистості та безпосереднього розвитку мислення.

Доведено (Л. Виготський, П. Гальперін, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн), що психологічна сутність мислення полягає в тому, що це активний, цілеспрямований процес опосередкованого й узагальненого відтворення дійсності, результати якого відображаються в мові і перевіряються практичною діяльністю людини. Психологічну сутність професійного мислення особистості визначаємо як мисленнєву діяльність, що спрямована на розв'язання професійних задач у певній предметній галузі.

Вітчизняні та зарубіжні науковці (О. Акімова, Т. Гура, Л. Засєкіна, М. Кашапова, З. Решетова, Г. Топузова, В. Шахов) професійне мислення визначають як *інтелектуальну діяльність щодо розв'язання професійних задач*. Високий рівень професіоналізму вони пов'язують із теоретичним, творчим, часто інтуїтивним мисленням і розвиненим практичним інтелектом. Підготовка професіонала вимагає обов'язкового аналізу специфіки

професійних задач і стратегії їхнього розв'язання, оскільки процес мислення полягає у вирішенні тих чи інших задач.

Педагогічний аспект проблеми пов'язаний з питаннями формування професійного мислення майбутніх фельдшерів, що відбувається в медичних навчальних закладах середньої ланки з урахуванням специфічних особливостей їхньої майбутньої професії. Кожній професії властивий домінуючий вид мислення (технічне, економічне, математичне, просторове та ін.). У педагогічній літературі «професійне мислення» розглядається в двох аспектах: якісному та предметному. Якісний аспект мислення виявляється через професіоналізм фахівця, а предметний – у безпосередній професійній діяльності людини.

Професійне медичне мислення (Г. Абрамова, Ю. Юдчиць) має стійкі змістові характеристики: мислення про себе як про фахівця (Я-концепція, самооцінка); мислення про пацієнта; усвідомлення своїх професійних можливостей, меж впливу на іншу людину. Професійне мислення майбутнього фельдшера присутнє в різних видах практичної діяльності і спрямоване на розв'язання специфічно медичних задач за певних умов. Об'єктом пізнання професійного мислення є складна, багатoelementна система, до якої належить і сам суб'єкт мислення; мета мислення майбутнього фельдшера – досягнення конкретних результатів у складних умовах. Саме тому вивчення об'єкта опосередковується цілями практичної реалізації.

Професійному мисленню майбутнього фельдшера притаманні такі функції: *діагностична* – пізнання конкретної медичної ситуації, одержання зворотного зв'язку про виконану професійну діяльність; *стимулююча* – мотивованість до прояву інтелектуальної ініціативи; *інформуюча* – узагальнення ідей із актуальних проблем розвитку медичної науки та новітніх технологій лікування; *розвиваюча* – професійне самовдосконалення; *компенсуюча* – уміння знаходити ефективні засоби розв'язання професійних задач через позитивне мислення; *оцінна* – здійснюється на основі саморефлексії і самооцінки; *перетворююча* функція – трансформація нової реальності.

Проведений історико-дефінітивний аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми свідчить про наявність різних підходів до розуміння та трактування професійного мислення фахівців медичної сфери залежно від історичної епохи та рівня розвитку медичної науки. Його предметом є такі категорії: емпіричне медичне мислення (Гіппократ); логічне мислення лікаря (Р. Коломбо), анатомічне медичне мислення (І. Мюллер); анатомічне лікарське мислення (Д. Морганьо); клінічне мислення (М. Пирогов); лікарське мислення (С. Боткін); функціональне лікарське мислення (І. Павлов); діагностичне мислення (Д. Тейчман); медичне мислення (Б. Вознесенський).

У результаті проведеного теоретичного дослідження *визначаємо професійне мислення майбутніх фельдшерів* як сукупність таких

інтелектуальних умінь, реалізація котрих забезпечує успішне здійснення фельдшерської діяльності. Це одна із форм мислення, закономірності якої базуються на загальних законах мислення, а також мають свою специфіку. Відповідно, професійне мислення – це узагальнене відображення у свідомості майбутнього фельдшера значущих фактів, явищ, процесів у їх поєднанні. Результатом оволодіння професійним мисленням є вміння творчо сприймати інформацію, аналізувати її, використовувати одержані знання на практиці.

У процесі дослідження визначено компоненти професійного мислення майбутніх фельдшерів: *когнітивний компонент* відображає рівень загального інтелекту, професійну підготовленість, інформованість щодо професійно значущих якостей; *особистісний компонент* – сукупність мотивів, стійкий інтерес і позитивне ставлення до професії, усвідомлення особистісної та суспільної значущості майбутньої професії; *діяльнісний компонент* – активність і самостійність студентів в освоєнні майбутньої спеціальності, вміння продуктивно й правильно розв'язувати практичні задачі.

Відповідно до компонентів визначені критерії та показники сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів: *інтелектуальний критерій* (розвиток інтелекту, професійні знання, вміння, навички, креативність, професійна мова); *мотиваційний критерій* (прагнення до професійного успіху, професійна спрямованість, пізнавальна мотивація); *операційний критерій* (здатність до аналізу, класифікація, узагальнення).

Схарактеризовано три рівні сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів за визначеними критеріями та показниками – високий, середній та низький.

Високий рівень передбачає стійкий розвиток усіх компонентів професійного мислення: студент – майбутній фельдшер – виступає суб'єктом діяльності зі стійкими професійними мотивами, інтересом і сформованими професійно-значущими якостями, наявністю необхідних знань і самоосвітніх умінь. Для цього рівня визначальним є креативне прогнозування сценаріїв своїх професійних і життєвих перспектив. Очікуваним є успіх у майбутній професійній діяльності.

Середній рівень характеризується частковою сформованістю окремих компонентів професійного мислення, зокрема, мотивацію до професійної діяльності. Для студентів із середнім рівнем сформованості професійного мислення характерним є володіння основними прийомами рефлексивного аналізу, усвідомлення й визначення цілей та змісту власної освітньої й майбутньої професійної діяльності, здатність конструювати особистісне зростання. Однак відзначається нечіткість деонтологічних професійно-значущих ціннісних орієнтацій, характерна домінанта прагматизму. Необхідною є підтримка при визначенні студентами стратегії власної освітньої та майбутньої професійної діяльності.

Низький рівень указує на несформованість компонентів професійного мислення, котрі не виявляються як інтегративна якість студента-медика. У студентів із низьким рівнем сформованості професійного мислення переважає об'єктна позиція, фрагментарне уявлення про майбутню професію; відсутні чіткі ціннісні орієнтації на освітню та майбутню професійну діяльність; висока ймовірність відмови від медичної професії.

Під час констатувального етапу педагогічного експерименту до роботи було залучено 428 студентів Вінницького медичного коледжу імені академіка Д. Заболотного, Білоцерківського медичного коледжу, Гайсинського медичного коледжу, Житомирського інституту медсестринства, Погредищинського медичного коледжу.

Для виявлення рівня розвитку професійного мислення майбутніх фельдшерів було підібрано комплекс діагностичних методик, котрий визначався відповідно до критеріїв та показників: інтелектуальний тест Г. Айзенка, методика Г. Резапкіної «Тип мислення», методика визначення мотивації Т. Ільїної, ситуативні та дидактичні тести, опитувальники тощо.

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження виявив, що переважна кількість студентів контрольних та експериментальних груп перебувають на низькому (53,7 % та 55 % відповідно) рівні сформованості професійного мислення. Значним є відсоток респондентів, які мають середній рівень (39 % з контрольної та 38 % з експериментальної групи). Водночас незначна кількість опитаних (7,3 % з контрольної та 7 % з експериментальної групи) засвідчили високий рівень сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів. Ураховуючи одержані результати, зроблено висновок про необхідність визначення педагогічних умов формування професійного мислення майбутніх фельдшерів та їх експериментальної перевірки.

У другому розділі – **«Методика реалізації педагогічних умов формування професійного мислення студентів медичних коледжів»** – розроблено модель формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки; теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у медичних коледжах, розроблено методичне забезпечення педагогічних умов та експериментально перевірено їхню ефективність.

Створена модель включає такі компоненти: *мету*, зорієнтовану на формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки; *методологічні* засади, представлені підходами (аксіологічним, гуманістичним, системним та діяльнісним); *теоретичні* основи визначені дидактичними теоріями (розвивального, евристичного, проблемного навчання) та специфічними принципами (професійної спрямованості, інтегративності, комунікативності, проблемності). Системний підхід, представлений у моделі, забезпечив ефективне формування продуктивного професійного мислення майбутнього фельдшера (рис. 1).

Рис. 1. Модель формування професійного мислення майбутніх фельдшерів

Комплекс *педагогічних умов* професійного мислення майбутніх фельдшерів визначений та обґрунтований на основі аналізу наукової літератури та результатів констатувального етапу експерименту. Це, зокрема: забезпечення розвивального характеру освітнього середовища медичного коледжу у процесі проблемного навчання; здійснення інтеграції змісту природничих та клінічних дисциплін у процесі фахової підготовки майбутніх фельдшерів; включення майбутніх фельдшерів у квазіпрофесійну діяльність засобами ігрового моделювання.

Перша педагогічна умова – *забезпечення розвивального характеру освітнього середовища медичного коледжу у процесі проблемного навчання* – зумовлена особливостями підготовки майбутніх фельдшерів й спрямована на використання проблемних методів навчання. Було доведено, що проблемні методи навчання можуть бути ефективними для формування професійного мислення майбутніх фельдшерів, адже спрямовані на розвиток пізнавальної активності й дивергентного мислення, розумової продуктивності та самостійності при вирішенні практичних проблем. З цією метою у процесі фахової підготовки використовувалися різні типи специфічно *медичних проблемних задач*: задачі з невизначеністю умов; задачі з суперечливими даними; задачі з імовірним розв’язанням («Попередній діагноз»); задачі з обмеженим часом розв’язання («Невідкладна допомога»); задачі на виявлення можливої помилки тощо. Зокрема, під час вивчення медичної біології використовувалися різноманітні *проблемні ситуації* з таких тем: «Генетика людини», «Мутаційна мінливість», «Генетика – наука про закономірності спадковості», «Генотип як цілісна система» тощо. Ефективними виявилися різноманітні варіанти проблемного викладу матеріалу з медичної біології; інтернет-турніри з природничих дисциплін.

Друга педагогічна умова – *здійснення інтеграції змісту природничих та клінічних дисциплін у процесі фахової підготовки майбутніх фельдшерів* – передбачала активну розумову діяльність, пов’язану з аналізом фактичного матеріалу різних навчальних дисциплін, зі встановленням суттєвих зв’язків між явищами, процесами у сучасній медицині, самостійністю підходів до необхідних висновків і узагальнень. Здійснення міжпредметної інтеграції відбувалося за допомогою різноманітних форм і методів її реалізації, а саме: міждисциплінарні лекції («Біологія клітини»); теоретичні комплексні бесіди («Методи вивчення спадковості людини»), лікарські ситуації («Діяльність фельдшера в екстремальній ситуації», «Шляхи попередження вірусних захворювань»), ділові ігри («Фельдшер – допомога на дому»), що мають широкий міждисциплінарний контекст тощо.

Ефективним шляхом розвитку професійного мислення було використання міжпредметних зв’язків математики з різними клінічними дисциплінами за допомогою розв’язання професійних задач: «Математичні розрахунки у діяльності фельдшера», «Приготування лікарських препаратів». Позитивні результати були одержані через впровадження у практику інтегрованих уроків з медичної біофізики («Медична апаратура та її

призначення»); з хімії та клінічних дисциплін («Розчини», «Способи приготування розчинів») тощо.

Третя педагогічна умова – *включення майбутніх фельдшерів у квазіпрофесійну діяльність засобами ігрового моделювання* пов'язана з особливим значенням для формування професійного мислення майбутніх фельдшерів ігрових методів навчально-професійної діяльності. Було доведено, що використання ділових ігор забезпечує створення ситуації інтелектуальної діяльності, що є близькою до професійної практичної роботи фельдшера; забезпечує набуття необхідних професійних навичок; створює оптимальну психологічну атмосферу, що у єдності сприяє ефективному формуванню професійного мислення у майбутніх фельдшерів. Ця умова реалізовувалася через використання ділових ігор на медичні теми, що забезпечувало: створення атмосфери інтелектуальної діяльності, близької до практики роботи фельдшера; створення динамічної моделі гри; оптимізацію тактики диференціальної діагностики та лікування хворих; створення оптимальної психологічної атмосфери під час спілкування; об'єктивну оцінку якості професійної підготовки. Розроблені та впроваджені ігри на теми: «Гострий розлад травлення», «Судомний синдром», «Еклампсія на фоні спазмофілії», «Специфічна профілактика дитячих інфекцій», «Надай допомогу постраждалому в аварії», «Невідкладні стани» тощо.

Ефективним напрямом експериментальної діяльності у Вінницькому медичному коледжі імені академіка Д. Заболотного виявилася участь у спільних міжнародних проектах (Польща, Італія) за підтримки Департаменту міжнародного співробітництва, Департаменту сприяння, освіти, культури, спорту і туризму Управління Свентокшиського воєводства в співпраці з середньою Школою Медичних Наук імені Ганни Кшановської в Моравіці. Організований та проведений міжнародний проект «Загальна справа – спільне майбутнє. Співпраця медичних навчальних закладів Польщі і України» підтвердив позитивний вплив на формування професійного мислення майбутніх фельдшерів.

У межах проекту в умовах квазіпрофесійного навчання забезпечувалося ефективне формування у студентів інтелектуальних умінь: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. Аналізуючи завдання дослідницького характеру, студенти визначали послідовність дій фельдшера у нестандартних ситуаціях, набували вміння приймати самостійні рішення, проводити рефлексію власних дій.

У третьому розділі – ***«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійного мислення майбутніх фельдшерів»*** – представлено організацію та методику проведення експерименту з перевірки ефективності педагогічних умов формування професійного мислення майбутніх фельдшерів та проаналізовано результати формувального етапу дослідно-експериментальної роботи.

Педагогічний експеримент проводився впродовж 2013 – 2015 років. У експерименті були задіяні 428 студентів, серед них – 212 студентів

контрольних груп і 216 – експериментальних. Педагогічний експеримент проходив у три етапи. *Перший етап (структурно-змістовий)* – визначення початкового рівня сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів; розроблення програми експериментальної роботи; вибір і вирівнювання контрольних і експериментальних груп, перевірка їх однорідності (правильності вибірки), що проведена з використанням критерію t-Стюдента (порівняння середніх). *Другий етап (процесуальний)* – здійснено експериментальну перевірку педагогічних умов на основі розробленого методичного забезпечення в експериментальних групах, в той час як у контрольних – заняття проводилися за традиційною методикою. На *третьому етапі (критеріально-оцінному)* здійснено аналіз і статистичне оброблення даних, узагальнення матеріалів дослідження й упровадження методичних розробок із формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у практику.

Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у медичних коледжах підтвердила ефективність запропонованих педагогічних умов (таблиця 1).

Таблиця 1.

Динаміка рівнів сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів до та після експерименту (у %)

Рівні	ЕГ		Динаміка	КГ		Динаміка
	До експер.	Після експер.		До експер.	Після експер.	
Високий	7	45,8	+38,8	7,3	14,6	+7,3
Середній	38	41,2	+3,2	39	43,7	+4,7
Низький	55	13	-42	53,7	41,7	-12

Із таблиці бачимо, що в експериментальній групі кількість студентів із високим рівнем збільшилася на 38,8%. Також дещо збільшилась кількість студентів із середнім рівнем сформованості професійного мислення – на 2,6%; за рахунок цього суттєво зменшилась кількість студентів із низьким рівнем: на 42%. У студентів контрольної групи також відбулися зміни, але вони не є значними. Так, лише на 7,3% збільшилася кількість респондентів із високим рівнем, на 4,7% – із середнім. Перевірка статистичної значущості одержаних результатів за допомогою статистичного критерію згоди χ^2 виявила значні позитивні зрушення в експериментальних групах.

Отже, узагальнення і систематизація результатів, одержаних під час експериментального дослідження, дають змогу стверджувати, що динаміка рівнів сформованості професійного мислення студентів медичних коледжів позитивна, а отже, упроваджені педагогічні умови підтвердили свою ефективність. Мета – досягнута, завдання – виконані, гіпотеза – доведена.

ВИСНОВКИ

1. На основі теоретичного аналізу наукової літератури та вивчення освітньої практики з'ясовано ступінь розробленості проблеми формування професійного мислення майбутніх фельдшерів, в якій виокремлюють філософський, психологічний та педагогічний аспекти. Доведено, що професійне мислення визначається як інтелектуальна діяльність щодо розв'язання професійних задач. Високий рівень професіоналізму пов'язується із теоретичним, творчим, часто інтуїтивним мисленням і розвиненим практичним інтелектом. Установлено, що функціональний бік професійного мислення характеризується такими особливими функціями: діагностичною, стимулюючою, інформуючою, розвивальною, компенсуючою, оцінною, самовдосконалюючою, перетворюючою.

Професійне мислення майбутніх фельдшерів розглядаємо як сукупність інтелектуальних умінь, реалізація котрих забезпечує успішну медичну діяльність. Закономірності професійного мислення базуються на узагальнюючих законах мислення, вирізняючись специфічними особливостями. Професійне мислення майбутнього фельдшера – це узагальнене відображення у свідомості студента значущих фактів, явищ, процесів у їх взаємозв'язках. Результатом оволодіння професійним мисленням є вміння творчо сприймати інформацію, аналізувати її, використовувати одержані знання у лікарській практиці.

2. Визначено компоненти професійного мислення майбутніх фельдшерів – когнітивний, особистісний і діяльнісний. Відповідно, критерієм сформованості когнітивного компоненту є інтелектуальний з такими показниками: інтелектуальний розвиток, креативність, професійні знання, вміння, навички, професійна мова. Сформованість особистісного компоненту визначається за мотиваційним критерієм і такими показниками: прагнення до професійного успіху, професійна спрямованість, пізнавальна мотивація. Сформованість діяльнісного компоненту характеризується на основі особистісного критерію за показниками: здатність до аналізу, здатність до абстракції, до класифікації, здатність до узагальнення та порівняння.

На основі аналізу психологічної та педагогічної літератури схарактеризовано три рівні сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів за визначеними критеріями та показниками – високий, середній і низький.

За результатами констатувального етапу дослідження виявилось, що переважна кількість студентів контрольних та експериментальних груп перебувають на низькому (53,7 % та 55 % відповідно) рівні сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів. Значним є відсоток респондентів, які мають середній рівень (39 % з контрольної та 38 % з експериментальної групи). Водночас незначна кількість опитаних (7,3 % з контрольної та 7 % з експериментальної групи) засвідчили високий рівень сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів. Ураховуючи одержані результати, зроблено висновок про необхідність визначення

педагогічних умов формування професійного мислення майбутніх фельдшерів та їх експериментальної перевірки.

3. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійного мислення майбутніх фельдшерів, якими є: забезпечення розвивального характеру освітнього середовища медичного коледжу у процесі проблемного навчання; здійснення інтеграції змісту природничих та клінічних дисциплін у процесі фахової підготовки майбутніх фельдшерів; включення майбутніх фельдшерів у квазіпрофесійну діяльність засобами ігрового моделювання.

4. Методичне забезпечення першої педагогічної умови включало: різні типи специфічно медичних проблемних задач, проблемні ситуації, інтернет-турніри. Здійснення міжпредметної інтеграції, що було предметом другої педагогічної умови, відбувалося за допомогою різноманітних форм і методів її реалізації, а саме: міждисциплінарні лекції, теоретичні комплексні бесіди, аналіз лікарських ситуацій, ділові ігри, що мають широкий міждисциплінарний контекст, використання тестів інтегрованого змісту тощо. У межах третьої педагогічної умови був організований та проведений міжнародний проект під назвою «Загальна справа – спільне майбутнє. Співпраця медичних навчальних закладів Польщі і України».

Ефективність реалізації педагогічних умов визначалася на підставі аналізу результатів формувального етапу експерименту, котрі засвідчили що в експериментальній групі кількість студентів із високим рівнем збільшилася на 38,8%, також дещо збільшилась кількість студентів із середнім рівнем сформованості професійного мислення – на 2,6%; за рахунок цього досить суттєво зменшилась кількість студентів із низьким рівнем – на 42%.

У студентів контрольної групи також відбулися зміни, але вони не є досить значними. Так, лише на 7,3% збільшилася кількість респондентів із високим рівнем, на 4,7% – із середнім.

Проведене дослідження виявило коло проблем, що вимагають подальшого опрацювання, зокрема: використання інформаційних технологій задля формування професійного мислення майбутніх фельдшерів; впровадження інших педагогічних умов формування професійного мислення у процесі фахової підготовки майбутніх фельдшерів; удосконалення методики діагностики рівнів сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів у медичних коледжах.

Праці автора, в яких опубліковані основні результати дослідження:

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Сурсаєва І.С. Міжпредметна інтеграція у процесі підготовки майбутніх фельдшерів / І.С. Сурсаєва // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. – Вип. 1 (4) / редкол.: Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. – 347 с. – С. 238-242.

2. Сурсаєва І.С. Історичні аспекти проблеми формування професійного мислення майбутніх фельдшерів / І.С. Сурсаєва // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 43 / Редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. – 537 с. – С. 462-465.

3. Сурсаєва І.С. Професійне мислення майбутніх фельдшерів: історико-дефінітивний аналіз / І.С. Сурсаєва // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. Випуск 44 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – 378 с. – С. 236-240.

4. Сурсаєва І.С. Включення майбутніх фельдшерів у професійну діяльність засобами ігрового моделювання / І.С. Сурсаєва // Вісник Черкаського університету. Серія педагогічні науки. Вип. № 26 (359). – Черкаси.: ЧНУ. – 2015. – С. 57-64.

5. Сурсаєва І.С. Деякі аспекти проблеми формування професійного мислення майбутніх фельдшерів./ І.С.Сурсаєва // Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В. М.]. – Вип. 20 (1-2016). – Ч. 1. – Кам'янець-Подільський, 2016. – 364 с. ISSN 2309-9763 (Внесено до міжнародної науково-метричної бази INDEX COPERNICUS.) – С.344-349.

6. Сурсаєва І.С. Психологічні засади категорії професійного мислення майбутнього фельдшера / І.С. Сурсаєва // Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал. Львів.: НУЛП – 2015. – № 4-5. – 180 с. – С. 95-103.

7. Сурсаєва І.С. Модель формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки / І.С. Сурсаєва // Сучасні інформаційні технології та інновації методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск / Редкол.: Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – 352 с. – С. 119-122.

8. Сурсаєва І.С. Стан сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів у медичних коледжах / Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. – №1 – 2016. – 303 с. – С. 230-235.

9. Сурсаєва І.С. Результати експериментального дослідження з перевірки педагогічних умов формування професійного мислення майбутнього фельдшера / І.С. Сурсаєва // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. – Випуск 45 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2016. – 307 с. – С. 109–115.

10. Sursaeva I. Professional thsnking of future medical assistants in the College of Medicine diagnostic steps / Сурсаєва И.С. Профессиональное

мышление будущих фельдшеров в медицинском колледже: этапы диагностики / И.С. Сурсаєва // International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education // International Scientific Review № 3 (13). – NEW YORK, USA, 2016. – 264 p. – С. 209-212. – ISSN 2410-275X.

11. Сурсаєва І. С. Організація та методика проведення експерименту з формування професійного мислення майбутнього фельдшера / І. С. Сурсаєва // Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал. – Львів.: НУЛП, 2016. – № 3. – 180 с. – С.43-49.

12. Сурсаєва І. С. Формування професійного мислення майбутніх фельдшерів: історичний аналіз / І.С. Сурсаєва // Zbiór artykułów naukowych. – Warszawa. Wydawca. Sp.z o.o. „Diamond trading tour”, 2016. – 120str. ISBN: 978-83-65207-64-7 – Str. 41–44. (Внесено до міжнародної науково-метричної бази РІНЦ.)

13. Сурсаєва І. С. Ігрове моделювання як засіб формування професійного мислення у студентів медичних коледжів І.С.Сурсаєва // Zbiór artykułów naukowych. – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016, – 92 str. ISBN: 978-83-65207-70-8 – Str. 36–39. (Внесено до міжнародної науково-метричної бази РІНЦ.)

Опубліковані праці апробаційного характеру

14. Сурсаєва І. С. Науково-практична робота як дослідницький синтез теоретичної та клінічної медицини. / І.С. Сурсаєва // «Фармацевтичні та медичні науки: актуальні питання» Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 16-17 травня 2014 р.). – Дніпропетровськ: Організація наукових медичних досліджень «Salutem». 2014. – 140с. – С. 36-38.

15. Сурсаєва І.С. Науково-дослідницька діяльність студента як фактор формування екологічної культури та екологічної свідомості у циклі гурткової роботи синтезу природничих дисциплін. / І.С. Сурсаєва // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXI Каришинські читання) (м. Полтава, 29-30 травня 2014 р.) / За заг. ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава: ПНПУ, 2014. – 308 с. – С. 235-237.

16. Сурсаєва І.С. Роль середнього медичного працівника у вивченні та профілактиці надмірної ваги у похилому віці / І.С. Сурсаєва // «Фармацевтичні та медичні науки: актуальні питання» Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 10-11 квітня 2015 р.). – Дніпропетровськ: Організація наукових медичних досліджень «Salutem». 2014. – 124 с. – С. 97– 102.

17. Сурсаєва І.С. Використання елементів дистанційної освіти у підготовці середнього медичного працівника / І.С. Сурсаєва // Проблеми і перспективи розвитку освіти. Організація дистанційної освіти у загальноосвітній та вищій школі: Збірник статей Всеукраїнської наукової конференції 15-16 січня 2016 року. – Дніпропетровськ: GlobalNauka. 2016. – 200с. – С.123–128.

18. Сурсаєва І.С. Формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки / І.С.Сурсаєва / Професійна підготовка фахівця в контексті потреб сучасного ринку праці // Всеукраїнська інтернет-конференція, 17 лютого 2016 року, [Електронний ресурс]. – Вінниця, ВНАУ, 2016. – 699 с. Режим доступу: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile/10319.pdf>. - С.398-403.

19. Сурсаєва І.С. Інтеграція змісту навчальних дисциплін у підготовці майбутніх фельдшерів / І.С. Сурсаєва / Проблеми і перспективи практичної реалізації наукових досліджень // Матеріали XXXVI Міжнародної науково-практичної конференції, Чернівці, 15-16 березня 2016 р. – Т.2 – Київ: Науково-видавничий центр «Лабораторія думки», 2016. – 36 с. – С. 20–21.

20. Сурсаєва І.С. Психологічні особливості формування професійного мислення майбутнього фельдшера / І.С.Сурсаєва // Сучасні міждисциплінарні дослідження: історія, сьогодення, майбутнє: результати тринадцятої міжнародної конференції: збірник наукових праць (1 березня 2016 р.) відп. ред. Приходько М.М., Тонких С.В. – Київ: Видавництво «Аграр Медіа Груп», 2016.– 104 с. – С.85-88.

21. Сурсаєва І.С. Спадковість і середовище / І.С. Сурсаєва // Матеріали науково-практичної конференції викладачів та студентів вищих медичних навчальних закладів I-II рівнів акредитації Вінницького регіону, 16 квітня 2014 року, Вінниця: ВНМУ. – 103 с. – С. 100-103.

22. Сурсаєва І.С. Формування професійного мислення майбутніх фельдшерів засобами ігрового моделювання / І.С. Сурсаєва // Modern scientific researches and developments : theoretical value and practical results – 2016: materials of international scientific and practical conference (Bratislava, 15-18 March 2016). – К.: LLC “NVP” Interservice”, 2016. – 168 p. – 110-113. ISBN 978-617-696-440-7.

АНОТАЦІЇ

Сурсаєва І.С. Формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки в медичних коледжах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України. – Вінниця, 2016.

Дисертація присвячена дослідженню проблеми формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки в медичних коледжах. У дисертації теоретично узагальнено проблему формування професійного мислення майбутніх фельдшерів та запропоновано новий підхід до розв'язання актуального наукового завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки. З'ясовано ступінь розробленості проблеми у педагогічній теорії та практиці. Визначено сутність понять «професійне

мислення майбутніх фельдшерів», «фахова підготовка в медичних коледжах», «освітнє середовище медичного коледжу». Виокремлено критерії, показники та рівні сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: професійне мислення майбутніх фельдшерів, фахова підготовка майбутніх фельдшерів, освітнє середовище медичного коледжу.

Sursayeva I. S. The future doctors assistants' professional thinking formation in the process of training in medical colleges. – The manuscript.

Dissertation for the degree of pedagogical sciences candidate in theory and methodology of professional education, specialty 13.00.04 – Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Vinnytsia, 2016.

The thesis is devoted to investigation the problems of the future doctors assistants' professional thinking formation in the process of training in medical colleges. In the following thesis theoretically generalized the problem of the future doctors assistants' professional thinking formation and a new approach to the urgent scientific task solution, which lies in the theoretical substantiation and experimental check of the pedagogical conditions formation in the future doctors assistants' professional thinking during the process of training is proposed.

The stage of the problem research in the pedagogical theory and practice is clarified. The essence of such concepts as «the future doctors assistants' professional thinking», «training in medical colleges», «educational environment of the medical college» is cleared up. The features of the future doctors assistants' professional thinking formation during training in medical colleges are revealed.

The pedagogical conditions of the future doctors assistants' professional thinking formation during the professional training in medical colleges, which is to provide educational component of the medical college educational environment by means of problem-based learning; implementation of disciplines' content integration in the future doctors assistants' professional training, the future doctors assistants' inclusion in kvaziprofessional activities by means of game and international design. The criteria and levels (high, medium, low) of the future doctors assistants' professional thinking formation are determined. The further development obtains the statement about relationship between the professional thinking formation and students' personal sense with future professional activity.

The dissertation analyzes the model of professional thinking formation of the future doctor's assistants in the process of professional training in medical colleges that contains methodological approaches (such as active, systematic, axiological, epistemological, humanistic), specific principles of professional thinking formation (problematic principle, the principle of professional orientation, integration principle, the principle of creativity, communicative principle), didactic theories, pedagogical conditions for professional thinking formation of future

doctor's assistants (providing educational environment of medical college in the process of the problem-based learning and making the integration of clinical and natural sciences content, including the future doctor's assistants in kvaziprofessional future activities through the simulation game and the international modeling, criteria and indicators of professional thinking, levels of professional thinking. The model includes three stages of professional thinking of medical colleges' students: diagnostic (preparatory), development, improvement. The results of experimental work on the formation of this phenomenon are highlighted.

Keywords: the future doctors assistants' professional thinking, the future doctors assistants' professional training, the educational environment in medical college.

Сурсаева И.С. Формирование профессионального мышления будущих фельдшеров в процессе профессиональной подготовки в медицинских колледжах. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет, Министерство образования и науки Украины. – Винница, 2016.

Диссертация посвящена исследованию проблемы формирования профессионального мышления будущих фельдшеров в процессе профессиональной подготовки в медицинских колледжах. В диссертации теоретически обобщена проблема формирования профессионального мышления будущих фельдшеров и предложен новый подход к решению актуальной научной задачи, которая заключается в теоретическом обосновании и экспериментальной проверке педагогических условий формирования профессионального мышления будущих фельдшеров в процессе профессиональной подготовки. Выяснена степень разработанности проблемы в педагогической теории и практике. Определена сущность понятий «профессиональное мышление будущих фельдшеров», «профессиональная подготовка в медицинских колледжах», «образовательная среда медицинского колледжа». Выделены критерии, показатели и уровни сформированности профессионального мышления будущих фельдшеров. Теоретически обоснована и экспериментально проверена модель формирования профессионального мышления будущих фельдшеров в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: профессиональное мышление будущих фельдшеров, профессиональная подготовка будущих фельдшеров, образовательная среда медицинского колледжа.